

CÁC BƯỚC XÂY DỰNG KẾ HOẠCH GIÁO DỤC KĨ NĂNG SỐNG Ở TRƯỜNG TRUNG HỌC PHỔ THÔNG TRONG GIAI ĐOẠN HIỆN NAY

ThS. TRẦN ĐẠI NGHĨA

Trường THPT Bình Điền, Thừa Thiên Huế

1. Đặt vấn đề

Hiện nay, nhu cầu được giao tiếp, được tự khẳng định mình của thanh niên ngày càng tăng cao phù hợp với bốn trụ cột của giáo dục thế kỉ XXI mà UNESCO đã đưa ra: “Học để biết, học để làm, học để cùng chung sống và học để tự khẳng định mình”. Điều này đòi hỏi xã hội nói chung và ngành Giáo dục nói riêng cần phải có những thay đổi để phù hợp với mục tiêu và bối cảnh mới. Nền giáo dục phải có những bước tiến mạnh mẽ nhằm giúp người học phát triển toàn diện về đạo đức, trí tuệ, thể chất, thẩm mỹ và các kĩ năng cơ bản nhằm hình thành nhân cách con người Việt Nam hiện nay.

Thiếu kĩ năng sống, học sinh sẽ ứng xử thiếu văn hóa, thiếu hiểu biết về kĩ năng sống và dẫn đến hành vi lệch chuẩn. Để giải quyết vấn đề này, Đảng, Nhà nước, ngành Giáo dục đã có những định hướng tích cực để đưa kĩ năng sống vào giảng dạy tại các bậc học nhằm góp phần nâng cao định hướng giá trị và tạo lập hành vi phù hợp ở lứa tuổi thanh thiếu niên. Từ năm 2001, Bộ Giáo dục và Đào tạo đã thực hiện giáo dục kĩ năng sống cho học sinh phổ thông qua dự án: “Giáo dục sống khỏe mạnh, kĩ năng sống cho trẻ và vị thành niên” với sáng kiến và hỗ trợ của UNICEF tại Việt Nam. Song song với việc triển khai những dự án, chương trình cụ thể, Bộ Giáo dục và Đào tạo đã phát động những phong trào rộng khắp liên quan trực tiếp đến việc giáo dục kĩ năng sống cho trẻ. Bắt đầu từ năm học 2009 - 2010, Bộ Giáo dục và Đào tạo đã đưa vấn đề giáo dục kĩ năng sống cho học sinh vào chỉ thị của việc thực hiện nhiệm vụ năm học của các cấp, bậc học.

Tuy nhiên, do nhiều nguyên nhân khác nhau nên việc hướng dẫn, tổ chức hoạt động giáo dục kĩ năng sống cho học sinh ở các cấp học, bậc học vẫn còn nhiều hạn chế. Công tác giáo dục trong các nhà trường còn “nặng về dạy chữ và nhẹ về dạy người”. Nội dung giáo dục trong nhà trường vẫn còn nặng về lí thuyết, ít liên hệ với thực tiễn xã hội. Vấn đề giáo dục kĩ năng sống vẫn còn nhiều điều “bỏ ngỏ” và chưa được quan tâm đúng mức. Công tác quản lí lỏng lẻo, chưa khoa học. Do đó, hiệu quả giáo dục kĩ năng sống không cao, cho nên vấn đề cấp thiết được đặt ra là cần phải xây dựng các biện pháp để nâng hiệu quả quản lí hoạt động giáo dục kĩ năng sống cho học sinh nhằm đáp ứng mục tiêu giáo dục hiện nay. Một trong những biện pháp đó là công tác xây dựng kế hoạch quản lí hoạt động giáo dục kĩ năng sống cho học sinh hiệu quả và khoa học.

2. Khái niệm kĩ năng sống

Kĩ năng sống (life skills) là cụm từ được sử dụng rộng rãi nhằm vào mọi lứa tuổi trong mọi lĩnh vực hoạt động thuộc các lĩnh vực khác nhau của đời sống xã hội. Có nhiều quan niệm khác nhau, tuy nhiên được nhìn nhận chung như sau: “Kĩ năng sống chính là kĩ năng tự quản lí bản thân và kĩ năng xã hội cần thiết để cá nhân tự lực trong cuộc sống, học tập và làm việc hiệu quả. Nói cách khác, kĩ năng sống là khả năng làm chủ bản thân

của mỗi người, khả năng ứng xử phù hợp với những người khác, với xã hội, khả năng ứng phó tích cực trước các tình huống của cuộc sống” [1; tr. 98].

3. Mục tiêu quản lí hoạt động giáo dục kĩ năng sống

Mục tiêu quản lí hoạt động giáo dục kĩ năng sống hướng tới quản lí các hoạt động dạy học và hoạt động giáo dục. Qua đó, giúp học sinh hình thành các khả năng tâm lí xã hội; có thái độ đúng, biết điều chỉnh hành vi của bản thân, biết ứng phó trước những tình huống căng thẳng trong quá trình giao tiếp; giải quyết tốt các vấn đề của cuộc sống, biết chịu trách nhiệm về hành vi của bản thân. Mục tiêu quản lí hoạt động giáo dục kĩ năng sống còn hướng mọi người tích cực tham gia vào các hoạt động tập thể, hoạt động xã hội và tích cực tham gia quản lí giáo dục kĩ năng sống cho học sinh.

4. Quản lí xây dựng kế hoạch giáo dục kĩ năng sống ở các trường trung học phổ thông trong giai đoạn hiện nay

Kế hoạch trong quản lí hoạt động giáo dục kĩ năng sống là nhằm xác định mục tiêu, chương trình hành động, xác định từng bước đi, những điều kiện, phương tiện cần thiết trong điều kiện thực tế của mỗi trường trong một thời gian nhất định. Do đó, khi lập kế hoạch trong quản lí hoạt động giáo dục kĩ năng sống chi tiết, khoa học sẽ có khả năng ứng phó với sự thay đổi không lường trước, dự trù được các yếu tố thuận lợi và khó khăn, thời cơ và thách thức trong quá trình thực hiện mục tiêu và huy động các lực lượng trong và ngoài nhà trường tham gia tích cực. Chương trình, kế hoạch hoạt động giáo dục kĩ năng sống phải được sự thống nhất ủng hộ của giáo viên và học sinh đồng thời cần nắm bắt thông tin để kịp thời điều chỉnh kế hoạch khi cần thiết. Kế hoạch chi tiết, cụ thể và khoa học sẽ giúp người quản lí dễ dàng điều hành tốt hoạt động giáo dục kĩ năng sống ở nhà trường.

Trong kế hoạch cần chú ý lựa chọn các hoạt động phù hợp, xác định chủ điểm cho từng thời gian, phải có kế hoạch và lịch hoạt động cho toàn trường, từng khối lớp, cho từng thời kì, tiến tới ổn định thành nền nếp thường xuyên, liên tục. Kế hoạch chú ý các yêu cầu sau: có kế hoạch cho từng hoạt động đều đặn, cân đối từ đầu đến cuối năm và trong hè; có quy định cho từng khối lớp trong hoạt động chung của nhà trường; có lịch hoạt động hàng ngày, hàng tuần, hàng tháng, học kì, năm học; có ý thức cập nhật thông tin nhằm điều chỉnh kế hoạch kịp thời và những nhiệm vụ đột xuất.

Đồng thời, cần khéo léo kết hợp các nội dung và hình thức sinh hoạt với nhau để công việc không bị chồng chéo, không nhàm chán, sắp xếp công việc logic, khoa học theo từng thời gian. Kế hoạch quản lí hoạt động giáo dục kĩ năng sống không những có trong kế hoạch năm học mà còn phải lập thành kế hoạch riêng, sao cho chi tiết, cụ thể, khoa học và hợp lí.

Hoạt động giáo dục kĩ năng sống là hoạt động rất

đa dạng và phong phú thể hiện ở nhiều mặt, từ nội dung và hình thức hoạt động đến thời gian và không gian tổ chức các hoạt động. Do vậy, việc cải tiến công tác lập kế hoạch hoạt động giáo dục kĩ năng sống sẽ đảm bảo tính ổn định tương đối, tính hệ thống và tính hướng đích của các hoạt động, tránh được các trường hợp bị động đối phó, hình thức giữa các hoạt động trong quy mô toàn trường.

5. Các bước xây dựng kế hoạch hoạt động giáo dục kĩ năng sống ở trường trung học phổ thông

Hiện nay, thực tế qua khảo sát thực trạng cho thấy việc xây dựng kế hoạch hoạt động giáo dục kĩ năng sống còn nhiều bất cập, nhiều lãnh đạo nhà trường còn lúng túng trong việc xây dựng kế hoạch hoặc chỉ xây dựng kế hoạch cho có để đối phó, cho nên hiệu quả hoạt động còn nhiều hạn chế. Vì vậy, lãnh đạo các nhà trường cần cải tiến trong việc xây dựng kế hoạch giáo dục kĩ năng sống cho học sinh.

Để xây dựng một kế hoạch hoạt động giáo dục kĩ năng sống chi tiết, khoa học chúng ta cần thực hiện các bước sau:

Bước 1: Căn cứ vào hướng dẫn của Bộ Giáo dục và Đào tạo, các sở giáo dục về hoạt động giáo dục kĩ năng sống, trên cơ sở đó để ra kế hoạch cho phù hợp với điều kiện kinh tế - xã hội của địa phương và cơ sở vật chất, tài chính và các nguồn lực khác của nhà trường;

- Căn cứ vào các nguyên tắc tổ chức hoạt động giáo dục kĩ năng sống và đặc điểm tâm sinh lí, tính cách, lứa tuổi, dân tộc;

- Đảm bảo nguyên tắc **SMART**: Specific - cụ thể, dễ hiểu; Measurable - đo lường được; Achievable - vừa sức; Realisties - thực tế; Timebound - có thời hạn.

Bước 2: Dùng phương pháp phân tích **SWOT**, tức là phải biết được điểm mạnh (Strenghts), điểm yếu (Weaknesses), thời cơ (Opportunities), nguy cơ (Threats). Khi vào đầu năm học, người hiệu trưởng phải nắm được những thông tin bên trong, bên ngoài khi đó mới có những thông tin chính xác cho một kế hoạch tốt.

Bước 3: Dùng phương pháp **5W1H2C5M** để viết một kế hoạch hoạt động giáo dục kĩ năng sống chi tiết và khoa học. Cụ thể như sau:

a/ Xác định mục tiêu yêu cầu **1W (Why)**: Tại sao phải thực hiện kế hoạch hoạt động giáo dục kĩ năng sống? Nó có vai trò như thế nào đối việc giáo dục học sinh nhà trường?

b/ Xác định nội dung công việc **1W (What)**: Nội dung công việc kế hoạch hoạt động giáo dục kĩ năng sống là gì? Sau đó chỉ ra các bước công việc cụ thể.

c/ Xác định phương pháp **3W (Where, When, Who)**: **Where?** Kế hoạch hoạt động giáo dục kĩ năng sống được tổ chức ở đâu?

When? Kế hoạch hoạt động giáo dục kĩ năng sống được tổ chức khi nào? Khi nào bắt đầu? Khi nào kết thúc?

Hoạt động nào ưu tiên trước, hoạt động nào sau.

Who?
Ai chịu trách nhiệm chính cho hoạt động đó? Ai tổ chức? Ai kiểm tra? Ai hỗ trợ? Ai phối hợp.

d/ Xác định phương pháp **1H (How)**: Cách thức thực hiện từng kế hoạch hoạt động giáo dục kĩ năng sống như thế nào? Có những tài liệu nào hướng dẫn? Có máy móc thiết bị nào hỗ trợ? Tiêu chuẩn, tiêu chí đánh giá hoạt động như thế nào?

e/ Xác định phương pháp kiểm soát **1C (Control)**: hoạch hoạt động giáo dục kĩ năng sống có đặc tính gì? Làm thế nào để đo lường? Có những kế hoạch hoạt động giáo dục kĩ năng sống nào cần phải kiểm soát?

f/ Xác định phương pháp kiểm tra **1C (Check)**: Có những công việc nào cần phải kiểm tra? Tần suất kiểm tra như thế nào? Việc kiểm tra đó thực hiện một lần hay thường xuyên? Ai tiến hành kiểm tra?

g/ Xác định nguồn lực **(5M)**:

Man: Nguồn nhân lực gồm những ai? Những ai sẽ thực hiện, ai có kinh nghiệm, ai có kĩ năng tổ chức, ai có năng lực phù hợp với công việc, ai hỗ trợ, ai kiểm tra?

Money: Tài chính cho kế hoạch hoạt động giáo dục kĩ năng sống như thế nào? Lấy từ nguồn nào? Chi ra sao?

Machine: Máy móc thiết bị nào hỗ trợ?

Material: Những nguyên liệu, dụng cụ, đồ dùng nào khi tổ chức, hoạt động giáo dục kĩ năng sống?

Method: Phương pháp tổ chức hoạt động giáo dục kĩ năng sống như thế nào?

Trong kế hoạch cần chú ý lựa chọn các hoạt động phù hợp, xác định chủ điểm cho từng thời gian, phải có kế hoạch và lịch hoạt động cho toàn trường, từng khối lớp, cho từng thời kì, tiến tới ổn định thành nền nếp thường xuyên, liên tục. Kế hoạch cần chú ý các yêu cầu sau:

+ Xây dựng kế hoạch, cần chọn lọc các hoạt động phù hợp, xác định các chủ điểm cho từng thời gian;

+ Kế hoạch phải được xây dựng phù hợp với điều kiện của nhà trường, đáp ứng nhiệm vụ giáo dục của năm học và nhiệm vụ chính trị của địa phương;

+ Phải có kế hoạch, lịch hoạt động cho toàn trường, từng khóa học, cho từng thời kì, tiến tới ổn định thành nề nếp;

+ Có kế hoạch hoạt động đều đặn, cân đối từ đầu năm cho đến cuối năm học và trong hè;

+ Kế hoạch hoạt động giáo dục kĩ năng sống phải được xây dựng trên cơ sở kế hoạch của nhà trường, trong mối quan hệ với các hoạt động khác của nhà trường như: kế hoạch dạy - học, kế hoạch về tài chính, kế hoạch về cơ sở vật chất, trang thiết bị, kế hoạch kiện toàn lực lượng cán bộ, giáo viên;

+ Có quy định cho từng khối lớp trong hoạt động chung của nhà trường;

+ Có lịch hoạt động hàng ngày, hàng tuần, hàng tháng, học kì, năm học và trong hè;

+ Thường xuyên ý thức cập nhật thông tin về kế hoạch hoạt động giáo dục kĩ năng sống nhằm điều chỉnh kế hoạch kịp thời và những nhiệm vụ đột xuất.

Bảng 1: Kế hoạch hoạt động ngoài giờ lên lớp theo chủ đề

Thời gian - Chủ đề	Mục tiêu (Cán bộ quản lí)	Thời gian bắt đầu	Thời gian kết thúc	Ngày hoạt động cao điểm	Các nguồn lực hỗ trợ	Tài chính dự kiến	Người phụ trách chính	Ghi chú
Tháng 9 (Chủ điểm...)								
Tháng 10 (Chủ điểm...)								
Tháng ...								

Bảng 2: Kế hoạch tuần, tháng của cá nhân

Thời gian - Chủ đề	Tên hoạt động	Mục tiêu (Giáo viên chủ nhiệm)	Nội dung hoạt động	Hình thức hoạt động	Lực lượng tham gia	Nguồn lực hỗ trợ	Địa điểm	Người phụ trách chính	Ghi chú
Tháng 9 (Chủ điểm...)									
Tháng 10 (Chủ điểm...)									
Tháng ...									

Kế hoạch của nhà trường về hoạt động giáo dục kĩ năng sống phải được sự thống nhất cao trong ban chỉ đạo kế hoạch hoạt động giáo dục kĩ năng sống và thông qua hội đồng sư phạm nhà trường. Trên cơ sở đó, yêu cầu giáo viên trong trường tự xây dựng cho cá nhân kế hoạch riêng về kế hoạch hoạt động giáo dục kĩ năng sống bên cạnh kế hoạch giảng dạy trên lớp.

Nhà trường lập kế hoạch riêng cho hoạt động giáo dục kĩ năng sống ngay từ đầu năm học và phân công cụ thể cho một thành viên trong ban chỉ đạo phụ trách công tác này để họ có kế hoạch cụ thể trong từng tháng của năm học. Việc xây dựng kế hoạch hoạt động cả năm giúp cho lãnh đạo có cái nhìn bao quát về hoạt động giáo dục kĩ năng sống diễn ra trong một năm và có sự phân phối các nguồn lực cho hoạt động này một cách hợp lí, các bộ phận và cá nhân chủ động trong việc chuẩn bị cho các hoạt động đã dự kiến ngay từ đầu năm học. Các tiểu ban hoạt động giáo dục kĩ năng sống tiến hành xây dựng kế hoạch chi tiết theo nội dung công việc được phân công.

Việc xây dựng lịch hoạt động thành nền nếp theo thời gian thực chất là việc đưa kế hoạch năm học vào thực tiễn nhà trường, tạo nên tính ổn định tương đối của kế hoạch hoạt động giáo dục kĩ năng sống. Điều quan trọng đó là phải thiết kế được những hình thức hoạt động hấp dẫn để thực hiện những nội dung đặt ra, từ đó thu hút được sự tham gia nhiệt tình, sôi nổi một cách tự giác của học sinh. Như vậy, hoạt động giáo dục kĩ năng sống mới đạt được hiệu quả giáo dục cao.

Kế hoạch hoạt động ngoài giờ lên lớp không những có trong kế hoạch năm học mà phải có kế hoạch riêng cho từng hoạt động, từng chủ đề, chủ điểm một cách khoa học, hợp lí. Có thể được khái quát theo bảng 1 trang 28.

Lãnh đạo nhà trường cần hướng dẫn người trực tiếp thực hiện chương trình kế hoạch hoạt động giáo dục kĩ năng sống lập kế hoạch cá nhân, định hướng cho các hoạt động hàng tuần, hàng tháng. Từ kế hoạch cá nhân, triển khai các kế hoạch cụ thể cho từng hoạt động, mục đích yêu cầu tăng dần theo từng khối lớp. Kế hoạch tuần, tháng của cá nhân có thể thực hiện theo bảng 2.

Như vậy, xây dựng kế hoạch hoạt động giáo dục kĩ năng sống cả năm giúp lãnh đạo nhà trường tổng quan được các hoạt động diễn ra trong nhà trường và có sự phân phối các nguồn lực cho hoạt động này một cách hợp lí, các bộ phận và cá nhân chủ động trong việc chuẩn bị cho các hoạt động đã dự kiến ngay từ đầu năm học. Để thực hiện một kế hoạch tốt, cần phải có sự thống nhất cao từ lãnh đạo nhà trường đến mỗi một cán bộ, giáo viên.

6. Kết luận

Hoạt động giáo dục kĩ năng sống cho học sinh trung học phổ thông là một bộ phận của quá trình giáo dục. Thông qua hoạt động này, học sinh sẽ được củng cố và mở rộng tri thức, rèn luyện kĩ năng, phát triển xúc cảm, tình cảm của bản thân và các năng lực riêng của mình. Qua đó, học sinh sẽ thể hiện khả năng chủ động, sáng tạo và tích cực của bản thân trong mọi hoạt động. Vì vậy, để đạt kết quả tốt trong hoạt động giáo dục kĩ năng sống, đòi hỏi người hiệu trưởng cần có những biện pháp quản lí, tổ chức, kiểm tra đánh giá một cách khoa học. Trong đó, cần chú trọng đến việc lập kế hoạch quản lí hoạt động này một cách khoa học và logic, bởi lẽ kế hoạch là bản đồ chỉ dẫn cụ thể nhất. Kế hoạch càng chi tiết, càng khoa học thì hiệu quả quản lí hoạt động càng dễ dàng hơn, đáp ứng được mục tiêu nâng cao chất lượng giáo dục toàn diện cho học sinh theo định hướng của Đảng và Nhà nước để ra.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1]. Nguyễn Thị Mỹ Lộc, Đinh Thị Kim Thoa, Trần Văn Tĩnh, Vũ Phương Liên, (2012), *Giáo dục giá trị sống và kĩ năng sống cho học sinh trung học phổ thông*, Tài liệu dành cho giáo viên trung học phổ thông, NXB Đại học Quốc gia, Hà Nội.
- [2]. Phạm Minh Hạc, (1986), *Một số vấn đề giáo dục và kế hoạch giáo dục*, NXB Giáo dục, Hà Nội.
- [3]. A.S. Makarenco, (1984), *Giáo dục người công dân*, NXB Giáo dục, Hà Nội.
- [4]. Trần Kiểm, (2012), *Những vấn đề cơ bản của khoa học quản lí giáo dục*, NXB Đại học Sư phạm Hà Nội.
- [5]. Jan Amos Komensky, (1991), *Thiên đường của trái tim*, NXB Ngoại văn.
- [6]. Tsunesaburo Makiguchi, (2009), *Giáo dục vì cuộc sống sáng tạo*, NXB Trẻ.

SUMMARY

Currently, in context of education reform, it is necessary to develop effective measures to improve the management of students' life skill activity in order to meet the education goals today. One of such measures is building management plan for students' effective life skill. Therefore, in this article, the author presents steps to develop life skill education at high schools in current period, to help effectively manage this activity, to achieve the goal of improving comprehensive education quality for students towards direction from State and communist Party.

Keywords: Life skill education; upper secondary education; students.